بیرۆکە لە چیرۆکی منداڵان.. رەزا شوان

بیرۆکەی چیرۆک، هەندێک جاریش پێی دەوترێت “تەوەر، بابەت” بە بڕبڕپشت و بە دینەمۆی چیرۆک دادەنرێت. یەکێکە لە رەگەزە سەرەکییەکانی چیرۆک. بیرۆکە ئەو بنەمایەیە کە هونەری چیرۆکەکی لەسەر بنیات دەنرێت. هەڵبژارن و دیارکردنی بیرۆکەی چیرۆک، بەبێ ئامانج و بەبێ مەبەستێکی دیارکراو نییە. بیرۆکەی چیرۆک بە تەواوی گوزارشت لە بیرۆکە یان لە را و بۆچوونی نووسەر دەکات. لەوانەیە بیرۆکەی چیرۆک، تەنیا یەک بابەت بێت، یان بە دەوری چەند بابەتێکدا بسووڕێتەوە. کە چیرۆکنووسەکە دەیەوێت، لە کارێکی هونەریی جوان و بەچێژ و بەپێزدا، لە چوارچێوەی چیرۆکەکەدا بیانخاتەڕوو. بیرۆکەی سەرەکیی چیرۆک، ئەو بیرۆکە ناوەندییەیە یان ئەو چەمکەیە، کە چیرۆکنووس دەیەوێت لە ڕێگەی گێڕانەوە و کارەکتەرەکان و کات و شوێنەکانەوە، وێنای بکات. چیرۆکنووسی سەرکەوتوو و داهێنەر، دەزانێت چۆن بیرۆکەی چیرۆک هەڵدەبژرێت و چ پەیام و ئامانجێکی ئەرێنی لە چیرۆکەکەیدا، بە منداڵانی خوێنەر دەگەیەنێت.

بیرۆکەی چیرۆکی منداڵان، پێویستە راستەوخۆ بێت. بەڵام دەکرێت بە شێوەیەکی ناراستەوخۆشبێت، لەسەر زمانی پاڵەوان یان کارەکتەریکەوە بخرێتەڕوو. واتا راستەوخۆ لە چیرۆکەکەد نەخراوەتەڕوو. رەخنەگرانگران ناڕاستەوخۆیەکەیان پێ باشترە. دۆزینەوە و هەڵهێنجاندنی بیرۆکەی چیرۆک و ئەو و ئامانج و مەبەست، یان ئەو پەیام و وانە و پەندانەی کە چیرۆکەکان لەخۆیان گرتوون. بۆ هەموو منداڵێک ئاسان نین. بیرکردنەوە و هەوڵدانی دەوێت. بێگومان شێواز و ستایلی هەر چیرۆکنووسێکیش، لە هەڵبژاردنی بیرۆکەی نووسین و داڕشتنی چیرۆک بۆ منداڵان، وەک یەک نین و جیاوازییان هەیە.

ناشبێت بنەما سەرەکییەکانی تری چیرۆک، بکرێن بە قوربانی بیرۆکە. دەبێت گونجان و هاوسەنگییەک لە نێوانیاندا هەبێت.

هەندێک لە مەرجە پێویستییەکانی، بیرۆکەی بابەتی چیرۆکی منداڵان:

١ـ پێویستە چیرۆکی منداڵان، راست و روون و لۆژیکی بێت. تا

منداڵان لەی تەبگەن.
٢ــ پێویستە بیرەکەی بابەتی چیرۆکی منداڵان، بەنرخ و بەسوودبێت و پەیامەکی پەروەردەیی لەخۆگرتووبێت. تا شایەنی ئەوە بێت کە پێشکەش بە منداڵان بکرێت.
٣ــ نابێت بیرەکەی چیرۆکی منداڵان، بە فۆرمێک بخریتەڕوو، کە منداڵان بێزار بکات. ناشبێت درێژدادڕی و زیادەڕۆیی تێدا بکرێت. بە کورتی و بە پوختی پێشکەش بکرێت.
٤ــ پێویستە بیرەکەی بابەتی چیرۆکی منداڵان، دووربێت لە: توندوتیژی، شەڕانگێزی، لە ترس و تۆقین، لە کوشتن، لە زەبر و ئەشکەنجەدان، لە مەیووبەکردن، لە جنێودان، لە لەخۆبایی، لە نەرگزی، لە سووکایەتیکردن، لە بە هیوای و ڕەشبینی. لە رووخان، لە دزی، لە درۆ، لە ناپاکی، لە ئیرەیی،...هتد. بەرانبەر بەم کار و ڕەفتارە نەرێنییانە، پێویستە بیرەکەی جوان و بەهای بەرز و ڕەفتاری دروست و ئەرێنی لە هەشی منداڵاندا بچێنن، وەک: خۆشەویستی، ئاشتی، هاوڕێتی، مرۆڤایەتی، دڵسۆزی، میهرەبانی، نیشتمان پەروەری، هاوکاری، هیوداری، گەشبینی، راستگۆیی، دادپەروەری، ژینگەپارێزی، یارمەتی، خێرخوازی، لێبووردن، کامەرانی، بەختەوەری، ئازادی، ئازایەتی، بەوا و متمانە بەخۆبوون، بەزەیی بە ئاژەڵ، دادپەروەری،...هتد.
٥ــ چیرۆکنووسی چیرۆکی منداڵان، ئەوە دەزانێت کە بۆ منداڵان دەنووسێت نەک بۆ گەورەساڵان. پەیام و ئامانج و مەبەستی چیرۆکەکانی ئاراستەی منداڵان دەکات. پێویستە لە خستنەڕووی بیرەکەکانی چیرۆکەکانی، تایبەتمەندییەکانی جیهانی منداڵان لەبەرچاوبگرێت. ڕەچاوی قۆناغە جیاوازەکانی گەشەکردنی منداڵی بکات، لە رووی هۆش و هزر و ئەندێشە و تێگەیشتن و وەرگرتن و فەرهەنگی وشەکانی زمانیان و دەروونی و سۆزداری و پەروەردەیی و کۆمەڵایەتییەوە. مامەڵە لەگەڵ پرسەکانی جیهانەکەیاندا بکات. بۆ نموونە: بیرەکەی بابەتەکانی ئەو چیرۆکانەی بۆ منداڵانی بچووک گونجاون، ڕەنگە بۆ منداڵانی گەورەتر گونجاونەبن. نابێت ئەوەش لەیادبکەین، کە وشەی منداڵان ــ زیاتر لەوانی تر ــ بۆ ئامانج و مەبەستەوە بەستراوە.
٦ــ چیرۆکی باش، ئەو چیرۆکەیە، کە بیرەکەی باشی هەبێت. ئەم بیرەکە باشەش، بە شێوازێکی ئاسان و بە زمانێکی شیرین بە منداڵان بگەیەنرێت. چونکە لە کاتی خوێندنەوەیاندا یان گوێگرتندا، کاریگەری و کاردانەوەیان لەسەر ژیانی منداڵان دەبێت. بیرەکە بە تەنها لە چیرۆکدا بەس نییە، بەو پێیەی دەبێت پرسەی داهێنەرانە هەبێت. کە منداڵان بگەازنەوە بە کەشوهەوایەکی

چیرۆکەکە و ورووژاندنیان. چیرۆکنووسی لێهاتوو و داهێنەر، ئەو نووسەرەیە، کە ئەو بیرۆکەیە دەخاتەڕوو، کە لەگەڵ منداڵاندا بگونجێت. بەیان نامە نەبێت.

٧ـ پێویستە هاوسەنگی و گونجان لە نێوان بیرۆکە و ڕەگەزە بنەماییەکای تری بنیاتنانی چیرۆکی منداڵان هەبێت.

٨ـ ناونیشانی گونجاوی چیرۆک زۆر گرنگە. ڕۆڵێکی گرنگی لە سەرنجڕاکێشانی خوێنەران هەیە. پێویستە ناونیشانی چیرۆک گوزارشت لە بیرۆکەی چیرۆکەکە بکات.

٩ـ کۆتایی چیرۆکی منداڵان زۆر گرنگە، کە بە خۆشی و سەرکەوتن و گەشبینی و گەیشت بە هیوا و بە ئامانج و بە گەیاندنی پەیامی چیرۆکەکە کۆتایی بێت. نابێت بە روخان و بێ هیوایی و بە کارەساتی تراژیدی کۆتایی بێت. کە لە ئەمڕۆ لە داهاتووشدا، کاردانەوە و ڕەنگدانەوەیەکی نەرێنیان، لەسەر دەروونی منداڵان دەبێت.

دوبەی: ٢٠٢٤